

Ключевые слова: политическое манипулирование, политический режим, политическая культура, правовое сознание, политическая социализация, СМИ, социальные последствия.

THE SOCIAL CONSEQUENCES OF THE POLITICAL MANIPULATION

Sedaya Y.S.

This paper presents the results of an analysis of social consequences of political manipulation. Author proves that using of political manipulation leads to negative consequences in society, among them: probability to change the political regime, reduction of level of political culture and lawful consciousness, the changing of mechanisms of political socialization, the domination in society obeying people. For solving such problem author suggests to do system of independent control for power and mass-media.

Key words: a political manipulation, a political mode, political culture, legal consciousness, political socialization, mass-media, social consequences.

УДК 321.01

канд. соц. н., доц. О.М.Сахань

ДЕСТРУКЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розглядається проблема деструкції політичної влади, з'ясовуються її причини та ознаки, ведеться пошук механізмів щодо запобігання деструктивності політики. Акцентується увага на перевазі особистісного фактора як причини деструкції політичної влади. Обґрунтовується положення про те, що деструкція, як загальний феномен, є постійною складовою політичної влади, тому необхідне тривке вживання контролюючих заходів щодо її проявів.

Ключові слова: деструкція, кумулятивність, легітимація, делегітимація, стабільність та нестабільність влади, абсентеїзм.

Серед чималої кількості проблем, які пов'язані з владною проблематикою, питання деструкції політичної влади активно обговорюються останнім часом в засобах масової інформації, але поки не мають обґрунтованих відповідей та певного відбиття в політичній теорії, бо майже не досліджені політичною наукою.

Протягом всієї історії світової соціально-філософської та політико-юридичної думки було накопичено багатовіковий досвід та здобуті знання з питань про феномен влади, її генезу та природу, взаємодію з іншими суспільними явищами, методику аналізу і т.ін., але цілісне, розгорнуте наукове описання та пояснення деструкції політичної влади, визначення причин її виникнення, поширення, тривалості, наслідків, механізмів запобігання і т.ін. відсутні. Асиметрія безлічі емпіричних фактів, нерідко конкуруючі трактування цієї проблеми, а також

практична потреба політиків у науково обґрунтованих рекомендаціях щодо протидії деструктивності в їхній діяльності, яка може призвести до руйнування, занепаду суспільства або його елементів, загибелі людей, нічим не виправданих витрат, нейтралізації напруженості і конфліктів у суспільстві, забезпечення його стабільності та прогресивного розвитку, з одного боку, та сучасна політична криза в Україні, яка стала наслідком деструктивної політики теперішньої влади, що поступово втягує в своє коло економіку, соціальну та духовну галузі країни, погіршуючи життя людей, з іншого боку, зумовлюють **актуальність дослідження** деструкції політичної влади.

Отже, **завданням** даної статті є проведення загального аналізу цієї проблеми з **метою** виявлення її причин, ознак та пошуку механізмів щодо запобігання деструктивним проявам політичної влади.

Деструкція як загальний феномен, що пронизує всі сфери життєдіяльності суспільства, розвивається й підсилюється в соціумі протягом людської історії у ході соціально-політичного розвитку і певним чином проявляється в політиці. Політика деструктивна, але здійснення навіть найгуманніших ідеалів й цілей, якщо мова йде про долі суспільства, вимагають механізмів впровадження. Людство ж знає тільки один такий механізм – політичну владу [5, с.270]. Остання завжди несе одним володарюванню, переважний вплив на поведінку інших у бажаному для себе напрямі, через примус (безпосередній чи опосередкований), принадування (підкуп, обіцянки, хабарі), блокування наслідків (тобто перешкода конкурентові в боротьбі за владу), “створення вимог” (штучне формування потреб, що їх може задовольнити лише агент влади), шантаж (погрози нині чи залякування карою за непокору в майбутньому), інформаційний безпосередній чи опосередкований контроль (за допомогою застережень, рекомендацій, помсти) і т. ін., іншим, що зазнають цього впливу, – підкорення, втрату або відмову від будь-чого.

Отже, всяка політична влада – це тиск, примус, насильство та ін. дії з боку суб’єктів політики з метою реалізації певних інтересів та цілей. Чи не в цих відносинах нав’язування одними людьми своєї волі іншим закладені деструктивні елементи політичної влади? Бо, за думкою М.Вебера, коли є “можливість проводити в середині даних соціальних відносин власну волю навіть всупереч опору, незалежно від того, на чому така можливість ґрунтується” [6], відбуваються певні руйнування, порушення, навіть знищення, усунення об’єкта (інституцій, традицій, умов життя, самої людини і т. ін.).

Існуючі теорії, концепції та парадигми влади дають опосередковане уявлення про деструктивну складову в характеристиці цього феномену, але звернення до них можуть бути **теоретичним підґрунтям** для даного дослідження. Аналіз теоретичних джерел довів, що деструктивність політичної влади закладена в дихотомічній природі самої влади. З одного боку, її вважають злом, навіть абсолютним злом, якщо влада абсолютна

(лорд Актон) [10, с.124], називають аморальною (М.Бакунін) [3, с.52], визначають як організоване насильство (А.Вендт) [7, с.52], розглядають як реальний засіб примусу та форми силового тиску (Т.Гоббс) [8, с.47], трактують як силовий вплив політичного суб'єкта, що контролює певні ресурси, а при необхідності може використати навіть пряме насильство як у внутрішній, так і в міжнародній політиці (Д.Кетлін, Ч.Меррієм, Г.Моргентау та ін.), пояснюють як здатність або можливість нав'язування волі будь-яким політичним суб'єктом (М.Вебер, Г.Гегель, К.Маркс, Ф.Ніцше, І.Фіхте, А.Шопенгауер та ін.).

З іншого боку, про владу кажуть, що вона втілює в собі принцип організованого порядку життя у людському співтоваристві, який підтримується комплексом норм і правил з метою протидії деструкції, кризі, занепаду, нейтралізації напруженості і конфліктів у суспільстві, забезпечення його стабільності та прогресивного розвитку [15], доводять, що влада сприяє встановленню соціальної рівноваги й політичного консенсусу, підтримує цілісність соціальної системи, координує загальні колективні цілі з інтересами окремих елементів, а також забезпечує функціональну взаємозалежність підсистем суспільства на основі консенсусу громадян і легітимізації лідерства (Х.Арендт, П.Блау, Р.Дарендорф, А.Каплан, Л.Козер, Г.Лассуел, Ю.Хабермас та ін.), створює намічений ефект, спрямований на зміну когось або чогось (Г.Алмонд, Д.Істон, М.Кроз'є, П.Морріс, Т.Парсонс, Б.Рассел та ін.), тому, за думкою Р.Арон, за її відсутності будь-яка влада здається бажаною [2].

Таким чином, в дихотомічній природі влади постійно присутні її конструктивна та деструктивна складові, які виступають, з одного боку, антиподами, а з іншого – є невід'ємною умовою існування самої влади. Якщо, *конструктивне* можна визначити як те, що створює умови для подальшої роботи, може бути основою для вироблення будь-яких рішень (в загальному розумінні) [9, с.251] або як характеристику, що відбиває позитивні тенденції розвитку будь-якого явища і роботу на найкращий для визначеного явища результат (у вузькому значенні), то *деструктивне* – як порушення або руйнування нормальної структури будь-чого [16, с. 196], що передуює появі чогось іншого [19, с.264]. Так, ступінь звільнення від природи компенсується ще більшим підпорядкуванням людини суспільству, яке намагається контролювати й підкоряти індивідів через систему штучно нав'язаних потреб, позбавляючи їх автономності. Людину втягують у замкнуте коло виробництва й задоволення потреб, що становить безглузду суть суспільства. Утиск і приниження сприймаються як передумови винагороди, яким підтримуються деструктивні сили суспільства достатку. Матеріальні блага стають прикладом “достатку, що поневолює” [11, с.363].

Політична влада постійно балансує між конструктивним та деструктивним, перебуваючи у різних фазах свого розвитку: підйому, спаду, кризи і виходу з кризи, переходу до фази підйому, але вже на

більш високому рівні, рухаючись ніби по спіралі. Фаза кризи є деструктивним періодом розвитку влади, а фаза підйому – відповідно конструктивним періодом, при чому в характеристиці будь-якої фази розвитку влади є і конструктивні, і деструктивні елементи. Тому однією з причин деструкції політичної влади є *загальні закономірності розвитку всіх систем*, але це не означає, що природність обернення влади з конструктивної на деструктивну виключає можливість регулювання цього явища. Хоча подолати деструкцію політичної влади в корені неможливо, але можна зменшити період кризи та нівелювати її негативні наслідки, прискорити трансформацію деструктивної фази розвитку влади в конструктивну.

Деструктивність політики багато в чому визначається особистими якостями й властивостями політичних лідерів, політичних груп (М.Бердяєв, Б.Гаєвський, Б.Годстафт, Л.Гозман, М.Головатий, М.Грушевський, М.Костомаров, В.Соловійов, Л.Хела, О.Шестопап та ін.). “Нарцисизм, садизм, прага необмеженої влади, відчуження, раболіпство, індиферентність, несвідома відмова від своєї особистої цілісності” [18, с.114] – от неповний перелік деструктивних якостей, що виявляються впливовими в політиці. Е.Фромм вважає, що їхнє пояснення варто шукати не в успадкованому від тваринних предків руйнівному інстинкті (оборонної агресії), а “відкрити очі й усвідомити, що провиною всьому ми самі, вірніше, створені нами соціальні, політичні й економічні обставини” [18, с. 36], які відповідають встановленим політичним режимам (диктаторським або демократичним), утвореним різними епохами, народами й культурами. Кожна історична епоха вимагає й народжує свого лідера. Випадкового проводиря, на думку російського політолога С.Андреева, не буває, оскільки він завжди “дітище свого часу”, своєрідний “відгук на його запит”. Випадковими можуть бути окремі політики, які не заслуговують на звання політичного лідера, хоча нерідко досягають найвищих державних і партійних посад. Серед численних претендентів на цю роль історія найчастіше вибирає того, хто найбільше відповідає потребам часу [1]. Отже, ще однією причиною деструктивності політичної влади виступає *особистісний фактор*.

Деструкція суб'єкта політичної влади виражається в деградації особи лідера, в його тяжінні до деспотичного, авторитарного правління, в бажанні узурпувати владу і підкорити об'єкт влади, що перетворюється на маніакальну ідею та єдиний сенс життя. Суб'єкт влади вже не ставить перед собою мету поліпшення життя та становища народних мас, народ стає лише засобом досягнення головної мети – отримати доступ до влади. Деструкція можлива як при одноособовому, так і при колективному суб'єкті влади, коли в ролі суб'єкта дії виступають не лише наділені владою фізичні особи, але й сама влада у вигляді держави, уряду, парламенту та інших корпоративних утворень. В цьому випадку деградація особистості пронизує більшість людей, які складають

колективний суб'єкт влади, а вони в свою чергу впливають на інших осіб: "підкорюють" їх або "інфікують" своєю манією.

Деструкція політичної влади веде до того, що владним відносинам стає притаманна ознака *кумулятивності*, коли будь-який суб'єкт цих відносин орієнтується перш за все на власні інтереси, а не на потреби партнера, намагаючись розширити сферу особистого впливу і контролю. Проблема меж влади полягає в тому, що в процесі реалізації останньої виразно виявляється тенденція до її накопичення.

Одні владні суб'єкти прагнуть до розширення своїх функцій, задовольняючи честолюбні замисли, насолоджуючись можливістю повелівати, контролювати поведінку співгромадян. Володар однієї держави, одного народу хоче володарювати над багатьма державами і народами. Володар багатьох народів, який створив на місці багатьох держав свою імперію, бажає володарювати над усім світом. Йому потрібні, як Олександрю Македонському, надлюдські почесті та навіть божественні корні у родословній.

Інші – бачать у цьому засіб до збагачення, бо влада, як ніщо, легко переплавляється у власність. Доступ до влади для багатьох рівнозначний доступові до багатства. Це доводить гостроту і конфліктність владних відносин, а також те, що зі сторони діючого суб'єкта (і за умови незмінності його прагнень), влада, за суттю, не має ніяких обмежень. Тому вона прагне до постійного розширення своєї сфери до того, щоб залучити у відносини "панування-підкорення" всіх наявних у політиці суб'єктів та зв'язки.

Програма руйнівника закладена у генах кожної людини внаслідок тисяч років війн, конфліктів, спорів і навіть суперечок держав і людей між собою, бо конфлікт і соціальний, і політичний – це свого роду війна, через яку набагато легше вивільнити накопичену в собі енергію, ніж через створення чогось нового. Таким чином, особистісний фактор є чи не найголовнішою і найбільш складною для попередження причиною деструкції політичної влади, а тому і потребує найбільшої уваги.

Для підтримки іміджу політиків та здійснення панування над людиною влада впливає на суспільство за допомогою різноманітного потужного арсеналу: ідеологічного, психологічного, морального, фізичного та ін. Наприклад, використовуючи ідеологію і пропаганду політична влада закладає у свідомість людей певні критерії та оцінки теперішнього та майбутнього розвитку суспільства, за якими люди повинні орієнтуватися в суспільному житті, створивши широку основу для влади правлячого класу або соціальної групи та маніпулювання свідомістю широких верств населення.

Серед найдієвіших способів маніпуляції вчені називають моделювання штучного образу зовнішнього ворога. Оскільки одним з головних завдань політиків і воєначальників є передбачення небезпеки, вони створюють уявні погрози для консолідації народу й можливості ним

маніпулювати. Штучне розпалення ворожнечі підтримується політично [19, с.253]. Уряди формують і провокують оборонну агресію в народі, паразитуючи на кращих почуттях людей в корисливих цілях [18, с.155].

У самій суті політичних ідеологій, що втілюють в життя певні політичні сили, закладений деструктивний характер, який незмінно веде до краху політичної системи та влади, що її утворила та підтримувала, а також до втрати численних людських життів через недалекоглядність влади, її орієнтування на задоволення владних амбіцій і потреб, відсутність конструктивного начала. До таких можна віднести ідеології фашизму, соціалізму, комунізму, які були витокami для створення авторитарних і тоталітарних режимів.

Деструкція об'єкта влади (зокрема, населення України) знаходиться у причинно-наслідковому зв'язку з розладом демократичного устрою, що виявляється у втраті громадянами прагнення до демократизації суспільства, до боротьби за власну свободу. Коли люди не бачать перспектив розвитку чи можливості змін існуючої ситуації, вони можуть поступово звикнути до неї і приймати як належну. Або можливо захоплення населення ідеями політичного лідера, коли криза влади сприймається як тимчасове явище чи незначний період, який буде фундаментом для подальшого процвітання і “всесвітнього щастя”. Значну роль тут відіграє психологічний фактор, який відбиває емоції, почуття та настрої усього суспільства, окремих груп та індивідів, виражає ставлення людей до існуючої, минулої та бажаної влади.

Спільним проявом деструкції як суб'єкта, так і об'єкта влади є явище *абсентеїзму* – своєрідного виразу протесту з боку виборців чи політиків з приводу тих чи інших дій офіційних осіб, рішень інститутів влади, коли позиція, лінія і тактика поведінки виборців, громадян, політичних діячів складається і проявляється в ухиленні від участі у виборах державних органів. Абсентеїзм може виражатися у навмисній відсутності делегатів, депутатів або парламентарів (суб'єктів влади) на зборах, засіданнях та з'їздах, що через відсутність кворуму не дозволяє прийняти певні постанови чи законопроекти або ігнорування депутатами своєї роботи, на яку їх обрав народ, як колись депутати від блоку Ю.Тимошенко, поклали на свої крісла в українському парламенті величезний прапор і замість роботи займалися демагогією. Після “першого майдану” населення України (об'єкт влади) втомилося від політики настільки, що навіть телевізійні політичні новини їх дратують, а перспективи зібрання “другого майдану” видаються дуже примарними, бо вже ніхто не хоче бути іграшкою в руках наших політиків. А тому наявне небажання українських громадян брати активну участь у задоволенні амбіцій різноманітних політичних сил.

Якщо влада стає не в змозі виконати свої програмні обіцянки, а населення вимушене платити занадто високу ціну за намічений ідеал, вона втрачає легітимність [17, с.57-58]. Розчарування в ідеалах, в цілях, в

методах їхнього досягнення, в людях, які представляють владу та політику, призводять до делегітимації політичної влади – втрати нею довіри з боку населення. Таким чином, ще однією ознакою деструктивності політичної влади є її *делегітимація*.

У певних випадках можна говорити не стільки про делегітимацію, скільки про *кризу легітимності*, під якою розуміють таке падіння реальної підтримки органів влади чи правлячого режиму в цілому, яке впливає на якісну зміну їхніх ролей та функцій. У наш час багато держав переживають кризу легітимності, в тому числі й Україна, що виявляється в політичній нестабільності, державних переворотах, глибокій соціально-економічній кризі.

Влада повинна бути націлена на стійкий розвиток політичної системи, всіх її структур, всього громадянського суспільства. Стабільність політичної системи забезпечується стійкістю самої влади, її здатністю до саморозвитку, самовдосконалення, демократичного перетворення. *Стабільність* влади – одна з найголовніших основ як існування, так і рівномірності, ритмічності, стійкості функціонування політичної влади, зміцнення і розвитку правової основи функціонування політичної системи суспільства, постійне демократичне оновлення політичного життя суспільства, вільний розвиток усіх елементів політичної системи на основі стабільної визначеності влади і еволюції її розвитку; захист політичних прав і свобод громадян. Найбільш стабільною владою є та, що побудована на інтересі людей. Особиста зацікавленість спонукає до добровільного виконання розпоряджень. В такому випадку контроль і застосування санкцій стають зайвими.

Коли руйнуються умови стабільності, такі як легальність, суверенність, публічність, моноцентричність, цілісність та легітимність, влада втрачає можливість управляти країною, її накази не діють на тих, ким вона раніше управляла, або нова влада, що прийшла, не склалася, не має підтримки з боку більшості населення, їхніх організаційних структур, а її накази не мають сили – влада відіграє роль дестабілізатора функціонування політичної системи суспільства, його політичного життя і, врешті-решт, стає нестабільною. За браком стабільності та порядку в суспільстві знижується рівень захищеності особистості, девальвується авторитет держави, у суспільстві зростає тривога, невпевненість та соціальне напруження. У такій ситуації політична система все більше втрачає можливості впливу на політичні процеси. Таким чином, ще однією ознакою деструктивності політичної влади є її *нестабільність*.

Останні два-три роки ми можемо спостерігати, як Україну буквально розривають внутрішні чвари, здається, що буцімто деструкція, стала політичною технологією, що призводить до поступового поширення кризи в політиці на усі інші галузі життєдіяльності країни. При деструкції влади відбувається занепад всіх видів її ресурсів без винятку. В першу чергу, страждає *економічна* сфера, яка характеризується в даному

випадку системною кризою, спадом виробництва, зменшенням кількості робочих місць, інфляцією, збіднінням державної казни тощо [13, с.33]. В нерозривному зв'язку з економічною системою знаходиться *соціальна сфера*, бо соціальний добробут населення неможливий в державі із занедбаною економікою. Криза *культурно-інформаційних* ресурсів в сучасних умовах проявляється в тому, що народ методично і навмисно позбавляють моральності, етики, ідеології, культури, національних цінностей і ведуть до зубожіння нації. При будь-якій ситуації має місце порушення свободи слова, висвітлення подій з необхідного владі боку. Звичайно, ми пам'ятаємо й про соціально-деструктивні можливості ЗМІ (можливість ідеологічної “обробки” населення, прищеплення потрібних владі думок та поглядів тощо). Тому для перевірки ідеї демократії в Україні та розуміння перспективи її найближчого та віддаленого майбутнього слід придивитися до характеру функціонування українських ЗМІ уважніше [4, с.17]. Це основне джерело інформації взагалі, а також головний чинник формування смаків та інтересів людини, розуміння “правильного” і “неправильного”, спосіб нав'язування масової культури в контексті мистецтва. Це найлегший спосіб забезпечити деструкцію об'єкта політичної влади – від окремого індивіда до народів світу. Не можна не згадати про часи “правління” Кучми, коли новини, що транслювалися по телебаченню, повинні були бути “правильними”, а питання відбору необхідного матеріалу регулювалося не об'єктивною необхідністю, а так званими “темниками”.

При нелегітимній і деструктивній владі *силові ресурси* можуть бути спрямовані проти власних громадян для підтримання авторитету влади. А звернення влади до сили дуже часто свідчить про нестачу влади. Проте будь-який силовий тиск з боку органів державної влади неминуче породжує протидію, яка рано чи пізно призводить до соціально-політичної деструкції соціального організму, сепаратизму тощо, тобто до сукупності реальних загроз національній безпеці. В Україні сепаратистські настрої можна було спостерігати під час президентських виборів 2004 року, коли незадоволені перемогою В. Ющенка керівники південно-східних областей заявили про намір утворення під назвою “Південно-східна українська автономна республіка”. Це умовне державне утворення отримало серед його противників глузливу назву “ПСУАР”. Прокуратура тоді оголосила про відкриття кримінальних справ за фактом зазіхання на територіальну цілісність держави, але згодом ті справи були закриті [12, с.5].

Деструкція політичної влади може проявлятися у деструктивних *рішеннях влади* і наслідках, до яких вони призводять – порушенні структури влади (суб'єкта, об'єкта та ресурсів влади), бюрократизації суспільства, коли нічого неможливо зробити швидко та ефективно – велика кількість узгоджень і суперечностей, інститути та інструкції перетворюються на протилежну сутність – паразитичну, деструктивну,

таку, що заважає. В історії досить прикладів рішень демократичної влади, що мають деструктивний характер, – це бомбардування Сполученими Штатами Америки Афганістану, Югославії, введення військ США і Великобританії до Іраку, що потягло за собою не тільки занепад економічної, соціальної, культурної сфери держав-учасниць “конфлікту”, а й численні людські жертви.

Розгалужений закон зв’язує руки і ноги, цей млин хоче перетерти людину. Тому проводиться лібералізація, що ніби повинна полегшити відносини людини і системи, спростити їх у сторону здорового глузду, духу закону, що нажаль не відповідає його змісту. Але лібералізація веде до зниження рівня управління системою, коли ніхто не хоче “ходити строем”. Знімаються заборони всередині системи, відносини спрощуються, що веде до зниження імунітету системи до будь-якого подразника, раптово падає її здатність до протистояння зовнішнім чинникам. Тоді і виникають ситуації коли, наприклад, нелегальні емігранти, що скоїли злочин самим фактом незаконного перебування в державі, що живуть на милостиню і злочинами, виходять на демонстрації на захист своїх “прав”. А ще деякий час тому їхня висилка була б автоматичною і безпроблемною.

Система все більше втрачає здатність до будь-яких системних дій. Іноді це називають “недостачею політичної волі”. З одного боку, є військові і зброя, щоб викоринити тероризм у всьому світі, але вся система відносин та світорозуміння не дозволяє це зробити, що демонструє слабкість системи. Хоча з іншого боку, метод килимового бомбардування не можна назвати зброєю гуманізму, принципи якого ми так яро пропагуємо.

Обираючи *засоби протидії деструкції* політичної влади, необхідно звернути увагу на чинники, що породжують і сприяють цьому явищу, в тому числі, загальні закономірності розвитку всіх систем, особистісний фактор, відсутність в суспільстві розвинених форм демократії та ін. Головне, щоб вибір окремого шляху подолання ґрунтувався на раціональності та ефективності його застосування, співвідношенні можливих втрат і очікуваних результатів.

У демократичному суспільстві для подолання деструктивної політики влади необхідно лише обрати інших суб’єктів влади на чергових виборах, і тоді нові політичні лідери за допомогою проведення реформ повернуть державу в конструктивне русло. Але, на жаль, держав з дійсно розвиненою демократією не так багато і потрібно шукати інші шляхи для вирішення проблеми деструкції влади. Неможливість, навіть за допомогою демократичних механізмів стримувань і противаг, остаточно обмежити амбіційність, свавілля та зловживання з боку правлячої верхівки в кінцевому результаті призведе до спрямування держави в деструктивне русло. Наприклад, проведення якісної підготовки фахівців, що здатні виробити таку програму діяльності, яка буде реально відбивати

можливості її здійснення і мінімізувати ризик кризи або максимально відстрочити її прихід.

Для цього треба зробити кроки щодо піднятті рівня політико-правової культури громадян. Через освітньо-культурні заклади та ЗМІ змінювати суспільну та індивідуальну свідомість щодо розуміння влади, навчати використовувати її не як спосіб для збагачення та отримання матеріальних цінностей і привілеїв для окремих осіб, а як спосіб покращення життя людей, за для блага народу.

Не можна пройти повз питання представництва у парламенті. Ситуація, коли у парламенті з року в рік засідають одні і ті ж дійові особи, але під іншими гаслами, або у іншій партії, а зокрема тепер, коли за пропорційною системою ми обираємо список партії, а не окремих депутатів, не є досить демократичною. Тим паче, що інтереси, які відстоюються партією, є інтересами тих, хто платить гроші, щоб той або інший опинився в кріслі депутата. А щоб вступити до лав тієї чи іншої партії, необхідно обґрунтувати свою необхідність їй, тобто довести спроможність платити за представництво своїх інтересів у парламенті, а саме за лобювання законів, необхідних для гарних перспектив розвитку бізнесу (бізнесу того, хто платить). Ось і виходить, що в парламенті сидять не депутати для представництва інтересів народу, а здирники, причому нікуди не збираючись йти звідти. Запобігти процесу кумулятивності політичної влади, припинити претензії та амбіції тих чи інших осіб (груп) можна лише з боку об'єкта політичної влади. Тому, наприклад, громадянам, які голосують за кандидата на будь-яку державну посаду, слід більше розраховувати не на достоїнства лідера, а на створення системи стримувань та противаг, здатної контролювати і запобігати його діям, спрямованим на перевищення наданих йому повноважень [14, с.92]. Тобто протидія деструкції політичної влади повинна виражатися не лише в якісному відборі політичної еліти, а й у створенні реальних механізмів для обмеження авторитарності цієї еліти.

Особливої уваги заслуговує проблема легітимізації нової політичної системи та політичного режиму України. Будь-яка поспішність у реформуванні державних структур та їхня швидкоплинність призводить до відторгнення цих структур у суспільстві та їхньої фактичної делегітимізації. Саме тому на певному етапі процесу трансформації радикальні, а іноді і революційні зміни мають поступитися еволюційним процесам, які несуть у собі традиційність державотворення та визначають тривалість політичного процесу. Результати внутрішньополітичного, економічного, гуманітарного реформування в Україні, на жаль, поки що не справляють довгострокового, позитивного впливу на суспільне життя тому, що відсутні чітко визначена стратегічна мета та ціннісні орієнтири державного будівництва, які здатні трансформуватися в домінуючу систему духовно-ціннісних координат переважаючої більшості населення України. Звичайно, становлення в суспільстві демократичного режиму не

є безумовною запорукою ліквідації деструктивних тенденцій, але це дає змогу зменшити обсяг деструктивних процесів і реалізувати ефективні засоби протидії і подолання зазначених процесів.

Отже, підсумовуючи сказане вище, можна зробити **висновок**, що деструкція політичної влади явище неоднозначне та багатоаспектне і, безумовно, потребує подальших досліджень для попередження її руйнівних наслідків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев С.С. Политический авторитет и политическое лидерство / Андреев С.С. // Социально-политический журнал. – 1993. – №1-2.
2. Арон Р. Демократия и тоталитаризм / Арон Р. – М.: Текст, 1993. – 496 с.
3. Бакунин М.А. Избранные сочинения / Бакунин М.А. – Петроград-Москва, 1919. – Т.1. – 341 с.
4. Бистрицький Є. Протодемократія та культурно-політичні трансформації в Україні / Бистрицький Є. // Політична думка. – 1994. – №4. – С.17-23.
5. Борисова Г.А. Социальная деструкция: политический аспект (на примере франкфуртской школы) / Борисова Г.А. // ПОЛИТЭКС = POLITECH: Политическая экспертиза: Научный журнал. – Том 2. – №3. – СПб.: Изд-во С.-Петерб. ун-та, 2006. – 356 с.
6. Вебер М. Соціологія, загальноісторичні аналізи, політика / Вебер М. – К.: Основи, 1998. – 534 с.
7. Вендт А. Четыре социологии международной политики / Вендт А. // Международные отношения: социологические подходы / Рук. авт. колл. проф. П.А.Цыганков. – М.: Гардарики, 1998. – С.48-90.
8. Гоббс Т. Избранные произведения: в 2 т. / Гоббс Т. – М.: Мысль, 1964. – Т.2. – 748 с.
9. Локшина С.М. Краткий словарь иностранных слов / Локшина С.М. – 9-е изд., испр. – М.: Рус. яз., 1988. – 632 с.
10. Лорд Актон. Очерки становления свободы / Лорд Актон; [рус. пер. Ю.Колкера; под ред. А.Бабича]. – L., Overseas Publications Interchange Ltd., 1992. – 206 с.
11. Маркузе Г. Ерос і цивілізація. Одномірна людина: Дослідження ідеології розвиненого індустріального суспільства / Маркузе Г. – М.: ООО “Вид-во АСТ”, 2003. – 526 с.
12. Опанасенко Т. Розкольники / Опанасенко Т. // Вечірній Київ. – 2007. – №62. – 12 квітня. – С.5.
13. Сиренко В.Ф. Интересы – власть – управление: науч. изд-е / Сиренко В.Ф. – К.: Наук. думка, 1991. – 156 с.
14. Соловьев А.И. Политология: Политическая теория, политические технологии: учебник [для студентов вуза] / Соловьев А.И. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 559 с.
15. Суліма Є.М. Глобальна влада як соціально-філософська проблема / Суліма Є.М. // Мультиверсум. Філософський альманах. – К.: Центр духовної культури, 2004. – № 42.
16. Сучасний тлумачний словник української мови: 60000 слів / за заг. ред. д-ра філол. наук, проф. В.В.Дубічинського. – Х.: ВД “ШКОЛА”, 2007. – 832 с.
17. Феофанов Ю.В. Бремя власти: науч. изд-е / Феофанов Ю.В. – М.: Политиздат, 1990. – 288 с.

18. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности / Фромм Э. – М.: ООО «Попурри», 1999. – 624 с.

19. Хоркхаймер М., Адорно Т.В. Диалектика просвещения. Философские фрагменты / Хоркхаймер М., Адорно Т.В.; [пер. с нем. М.Кузнецова]. – М.-СПб.: Медиум, Ювента, 1997. – 312 с.

ДЕСТРУКЦИЯ ПОЛИТИЧЕСКОЙ ВЛАСТИ КАК ОБЪЕКТ НАУЧНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ

Сахань Е.Н.

В статье рассматривается проблема деструкции политической власти, выясняются её причины и признаки, ведётся поиск механизмов по предупреждению деструктивности политики. Акцентируется внимание на преимуществе личностного фактора как причины деструкции политической власти. Обосновывается положение о том, что деструкция, как всеобщий феномен, является постоянной составляющей политической власти, поэтому необходимо непрерывно применять контролирующие мероприятия в отношении её проявлений.

Ключевые слова: деструкция, кумулятивность, легитимация, делегитимация, стабильность и нестабильность власти, абсентеизм.

THE DESTRUCTION OF THE POLITICAL POWER AS THE SUBJECT OF THE SCIENTIFIC RESEARCH

Sakhan E.N.

In this article the problem of the destruction of the political power is observed, the reasons and attributes are found out, the preventing mechanisms of the destruction of the power are searched. The focus is brought to advantage of the personal factor as the reason of the destruction of the political power. The regulations about a volume prove that the destruction as the general phenomenon is a constant component of the political power, therefore it's necessary to apply controlling measures concerning its developments.

Keywords: destruction, kumulativnost, legitimating, delegitimizing, stability and instability of authority, absenteeism.

УДК 316.74:372

канд. соц. н. О.А.Марущенко

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК ДЖЕРЕЛО ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ

У статті шляхом комплексного аналізу дошкільного навчального закладу, а саме – основних вимірів трансльованого ним “прихованого навчального плану” (організація навчального закладу, домінуючі гендерні відносини, гендерна професійна стратифікація, зміст освіти, стиль викладання) охарактеризовано внесок дошкільної освіти в утвердження гендерної нерівності в українському суспільстві. Автор дійшов висновку, що, трансклюючи цілком традиційні, стереотипні, сексистські уявлення про “чоловічі” і “жіночі” стандарти поведінки, соціальні статуси й ролі, вітчизняна дошкільна освіта сприяє андроцентрічній соціалізації